

ETIČNOST ISTRAŽIVANJA U ANIMALNOJ ZNANOSTI

P. Caput

– Noviji rezultati znanosti u animalnoj proizvodnji postaju svjetske novosti. Svugdje u svijetu zna se o somatski kloniranoj ovci Dolly i o “bolesti ludih krava” (BSE). Obje novosti stvorile su opću zabrinutost i sve veće zanimanje javnosti kamo ide animalna znanost danas. Stoga je razumljivo zašto se na Svjetskoj konferenciji o animalnoj proizvodnji (World Conference on Animal Production) u Seulu, u lipnju 1998. upriličio specijalni simpozij na otvorenju pod naslovom “Livestock, ethics and quality of life”.

– Narod zanima sigurna prehrana, zdrav život i kvaliteta života. Primijenjene biotehnologije na domaćim i labaratorijskim sisavcima sve se više shvaćaju kao nametnuti načini u traženju povećane dobiti pod svaku cijenu. Donedavni “image” animalne znanosti bio je koristan i neopasan boljitak društva, mirna pomoć uzgajivačima proizvesti jeftiniju i sigurniju životinjsku namirnicu bolje kakvoće. Takav “image” nestaje.

– Parlamentarne vladine i međuvladine komisije danas intezivno traže pouzdana rješenja pri pojavi opasnosti u animalnoj znanosti. Poznato je vrlo opširno istraživanje u Ujedinjenom kraljevstvu u svim aspektima “bolesti ludih krava” (BSE) i nove varijante Creutzfeldt-Jakob bolesti (CJD); zatim o etičkim aspektima genetskih modifikacija u proizvodnji animalnih namirnica, te etici novih tehnologija u uzgoju farmskih životinja.

– Opći strah i nesigurnost primorali su neke vlade uvesti legalna ograničenja, odnosno zabrane. Primjerice, u USA zabranjena je federalna financijska potpora u istraživanjima u području humanog kloniranja: u Ujedinjenom kraljevstvu zabranjeno je korištenje svinja xenotransplantanata, a u Europskoj uniji zabranjena je uporaba goveđeg hormona rasta (Bovine somatotrophin).

– Nije poremećena samo tradicionalna predodžba o znanstveniku u animalnoj znanosti, nego je dovedeno u pitanje povjerenje i moć znanosti u zaštiti javnog interesa za zdravlje ljudi i njihove prehrane. U razvijenim državama biotehnička istraživanja sve više financiraju industrija i trgovina. Mameću se pitanja: čijim interesima služe? Što motivira istraživače? Mogu li istraživači samostalno i samoinicijativno valjano koristiti objektivne metode u svom radu? Koriste li znanstvenici svoje osobne vrijednosti u svom radu? Koje su to vrijednosti?

– Sve nas više obuzima osjećaj da animalna znanost postaje sluga “biznisu” i da je vođena u pokornost zahtjevima tržišne ekonomije. U javnosti raste zahtjev za jeftinom i sigurnom (neopasnom) hranom, ali bez volje za ulaganja u takve programe. S druge strane, javnost prima nove biotehnike u zdravom okolišu i gleda na obilnu i zdravu hranu samo kao jednu komponentu. U stvari nalazimo se na raskrižju kratkoročnih pokušaja brzih rješavanja i filozofije života bliske budućnosti koja će zagovarati proizvodnju animalnih proizvoda u zdravom okolišu i dobro postupanje sa životinjama. Jednostavno rečeno, čovjeka ne zanima samo kruh, nego cjelovita kakvoća života.

– Animalna znanost danas nije samo jednostavni servise farmerima, tržištu i potrošačima animalnih proizvoda. Ona danas služi ukupnoj društvenoj potrebi. Pri tome postavljaju se pitanja s moralnim i etičkim sastavnicama: hoće li Dolly voditi ka humanom kloniranju radi jeftinije hrane? Hoće li transgene životinje voditi ka novim humanim bolestima, odnosno transplantaciji organa? Vodi li biokemijski tretman životinja manje sigurnoj hrani, odnosno unapređenju njene kakvoće? Da li su aditivi bez rizika, odnosno jesu li poboljšanje kvalitete? Da li je zlorabljenje životinja etički prihvatljivo u civiliziranom društvu? Za znanstvenog djelatnika nova arena zanimanja javnosti donosi nova pitanja: znače li legalne zabrane, makar i privremene, da znanost neće dugo biti slobodna i ići ka novim spoznajama samostalno? Jesu li ta područja zabranjena za animalnu znanost? Jesu li znanstvenici uistinu neovisne u svom znanstvenom zanimanju? I na kraju, može li animalna znanost biti pouzdana spriječiti opasnosti za ljudsko zdravlje i loše postupke sa životinjama? Treba li animalnu znanost odrediti vlastitim zakonima svoga rada temeljenima na služenju zajednici, kao što to rade i druge profesije? Trebaju li animalni znanstvenici dosađivati i izazivati nemir u smislu moralnih i etičkih načela ili to treba prepustiti filozofima, etičarima i teolozima?

– Animalna znanost ima poseban utjecaj u zemljama u razvoju, prvenstveno putem transfera tehnologija i uvođenja metode intenzivne stočarske proizvodnje. Dok je u zapadnom svijetu naglašeno zanimanje za utjecaj intenzivnih sustava stočarske proizvodnje na kakvoću života čovjeka, u zemljama u razvoju poništavaju se kulturne povijesne vrijednosti uvođenjem stranih vrijednosti i ekonomskog kolonijalizma. Istovremeno ima programa koji se temelje na uvezenim zapadnim metodama koje su modificirane lokalnim specifičnostima.

Ovo su najvažnija razmišljanja u krugovima animalne znanosti. Znanstvenici su dužni sami odlučiti hoće li slušati i odgovarati ili će profesionalno osmisliti dugoročan program svog rada za cjelovit život ljudi.

Pripremio:
Prof. dr. sc. Pavo Caput,
Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu